

Stadsmonitor

-thema Economie en Werk-

Modules

Samenvatting	1
De aantrekkingskracht van de stad: werken, winkelen en toerisme uitgelicht	2
Beroepsbevolking en werkloosheid	9
Recente werkgelegenheidsontwikkeling	14
Ruimte voor bedrijven	19
Ondernemingsklimaat	22
Toekomstverwachtingen	24
Bronnen	25

Datum: februari 2016

Gemeente Nijmegen
Onderzoek en Statistiek
contactpersoon: Bram Verhoef
tel.: (024) 329 27 26/ (024) 329 98 89 (O&S)
e-mailadres: onderzoek.statistiek@nijmegen.nl

www.nijmegen.nl (onderdeel gemeente > onderzoek en cijfers)

Samenvatting

De aantrekkingskracht van Nijmegen is veelzijdig. Binnen de eigen regio heeft Nijmegen een sterke werkfunctie. Als winkel- en ook steeds meer als uitgaansstad wordt het stadscentrum hoog gewaardeerd en -ondanks opgelopen leegstand- als toekomstbestendig gezien, toeristisch heeft de stad een goed imago en toenemend bezoek. De achterblijvende logiescapaciteit wordt versterkt.

De beroepsbevolking is de laatste 10 jaar flink gegroeid. De werkloosheid tussen 2008 en 2013 flink gestegen, maar in 2014 zet de daling in. De Nijmeegse beroepsbevolking kent veel hoogopgeleiden, de werkloosheid juist zeer veel laagopgeleiden. Beide aandelen zijn opvallend groot, zowel ten opzichte van Nederland als ten opzichte van de andere kennissteden.

Nijmegen heeft een economie met twee gezichten. Er is een groot en doorgaans stabiel onderwijs-gezondheidszorgcluster dat lange tijd zorgde voor banengroei, soms zelfs tegen de conjunctuur in. De marktsector is veel gevoeliger voor de stemming van de conjunctuur. In de krimpperiode 2008-2009 gingen in de stad 3.650 banen verloren in de marktsector, in overheid, onderwijs en gezondheidszorg stond daar 2000 banen groei tegenover. Na een flinke groeispurt van april 2010 tot april 2011, zien we de banengroei weer omslaan in een krimp. Pas in 2015 is weer sprake van groei. De laatste paar jaar is de marktsector de trekker van de groei. De gezondheidszorg (2013-2014) en de overheid (2014-2015) zorgen nu juist voor groeivertraging.

Binnen de marktsector zien we het ondernemersvertrouwen na half 2011 kelderen, om vervolgens pas in 2014 flink te herstellen. Niettemin blijft de groei van ondernemerschap onder de Nijmeegse bevolking ook in de slechte jaren indrukwekkend. De groei van het aantal ZZP-ers dempt de forse krimp van werknemersbanen in de tweede recessie. Het ondernemingsklimaat in Nijmegen wordt met een 6,5 in 2014 bijna even hoog aangeslagen als in 2012.

De markten voor bedrijfsmatig onroerend goed laten faseverschillen zien: de kantoren- en bedrijfsruimtemarkt laten sanerende ontwikkelingen zien. De markt voor bedrijventerreinen blijft onverminderd zeer ruim. In de winkelmarkt zien we een oplopende leegstand tot aan 2015. In januari 2016 ligt de winkelleegstand echter weer wat lager.

Vanaf 2015 tot 2020 wordt een banengroei verwacht in Nijmegen van ruim 4%. De beroepsbevolkingsgroei ligt hier met 3,7% weliswaar hoger dan landelijk, maar de werkloosheid tussen 2015 en 2020 kunnen dalen van 8 naar 7% van de beroepsbevolking. Tot 2020 zien we een matige banenkrimp in de industrie. De bouw kent in 2015 een kantelpunt van krimp naar groei. Onderwijs en zorg kennen een gematigde doorgroei, waarbij de zorg de groei toeneemt en in het onderwijs de stijging dempt.

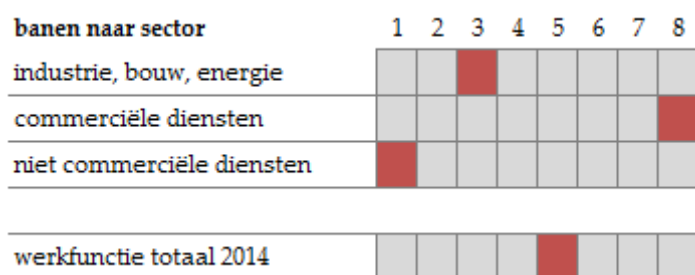
De aantrekkingskracht van de stad: werken, winkelen en toerisme uitgelicht

De aantrekkingskracht van steden is veelzijdig. Mensen komen naar de stad om onderwijs te volgen, voor een behandeling in een ziekenhuis, voor cultureel bezoek et cetera. In deze paragraaf staan de werkfunctie, centrumbezoek en toerisme centraal.

Werkstad Nijmegen

Nijmegen telde april 2015 98.000 banen bij 13.700 vestigingen van bedrijven en instellingen in de stad. Daarmee overtreft het aantal banen de omvang van de beroepsbevolking van de stad (94.000).

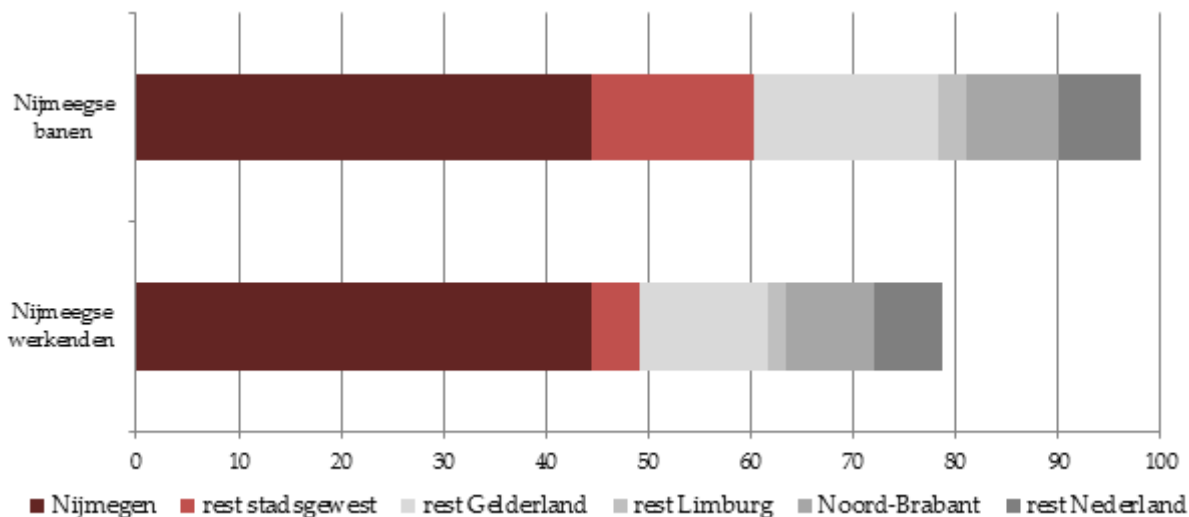
Wat betreft beschikbaarheid van banen ten opzichte van de eigen beroepsbevolking (werkfunctie) scoort Nijmegen iets beneden gemiddeld ten opzichte van de andere kennissteden (index 97) en de groep steden tussen 100.000 en 300.000 inwoners (index 99). Gemeenten als Eindhoven en Arnhem scoren binnen deze groep beter. De werkfunctie is dus iets aan de bescheiden kant, maar wel redelijk in lijn met de verwachting. Sectoraal komt de specialisatie van de stad in onderwijs-gezondheidszorg goed naar voren in de eerste plek in de niet-commerciële diensten (49% van de banen, tegen gemiddeld 33% landelijk, en 40% in de kennissteden). De industrie is veel kleiner (12%), maar vergeleken met andere kennissteden toch nog wel tamelijk goed vertegenwoordigd (plek 3 van de acht kennissteden, na Eindhoven en Enschede). In de commerciële diensten is de positie van de stad ronduit zeer bescheiden (laatste plaats van de acht kennissteden). Normaal zouden hier rond de helft van de banen verwacht worden, in Nijmegen is dat slechts 38%. Dit is ook één van de achtergronden van de relatief kleine kantoorsector in Nijmegen.

Figuur 1: Rangorde van Nijmegen t.o.v. de acht kennissteden in banen per sector en de totale werkfunctie (banen/lokale beroepsbevolking). Bron: WSJG/LISA.

De arbeidsmarkt kent geen gemeentegrenzen. Ruim de helft (55%, 54.000) van de banen van werknemers in Nijmegen wordt vervuld door mensen die niet in Nijmegen wonen. Onder hen vooral veel mensen die in de gemeenten direct rond Nijmegen wonen (30% van de inkomende pendel) maar ook veel die in de rest van Gelderland of Noord-Brabant wonen.

Omgekeerd zijn er tegen de 35.000 Nijmegenaren die buiten hun woongemeente werken. De uitgaande pendel is daarmee een stuk kleiner dan de binnenkomende pendel. De mensen die buiten Nijmegen werken doen dat niet vaak in de gemeenten rond de stad (14% van de uitgaande pendel), maar vooral in gemeenten wat verder van Nijmegen.

Figuur 2: In- en uitgaande pendel Nijmegen. Bron: CBS, december 2013, betreft banen van werknemers.

Winkelstad Nijmegen

In de binnenstad zitten vooral niet-dagelijkse winkels die door mensen van binnen en buiten de stad bezocht worden. In 2009 is vastgesteld dat de Nijmegen-Centrum een omzet kende van 388 miljoen euro. Van de dagelijkse omzet (boodschappen) komt ca. een kwart van buiten de stad en bij de niet dagelijkse omzet (het winkelen) is dat 40%. Ongeveer hetzelfde beeld zien we bij de passantenherkomst in 2014: 62% van de mensen komt uit Nijmegen zelf, 38% van buiten de stad. Het totaal aantal passanten belooft naar schatting een kwart miljoen per week (bron: Locatus). Daarbij valt wel op dat de passantenaantallen tijdens winkeltijden de laatste jaren lijken te dalen terwijl het avondbezoek (blijkens de parkeerafzet) lijkt te groeien. Binnen de week groepeerst het bezoek zich meer rond het weekend en minder op de dinsdag-donderdag. Dit (en andere indicatoren zoals werkgelegenheid, aanbodgegevens, leegstandcijfers, trend in genoemde bezoekdoelen) wijzen erop dat de binnenstad zich ook meetbaar ontwikkelt van aankoopplaats naar (tevens) ontmoetingsplaats. De binnenstad telt 15% van de banen, 37% van de detailhandelsbanen en maar liefst 60% van de horecabanen. De horeca steekt inmiddels de detailhandel naar de kroon als grootste binnenstedelijke werkgever.

De binnenstad kent in 2014, na het "uitpakken" van het vernieuwde Plein 1944, een 7,5 als algemene waardering van passanten. Dit is de hoogste waardering sinds de metingen in 1996 begonnen. Alle gemeten aspecten voor aanbod en ambiance in waardering zijn gestegen. Ook de bereikbaarheidsscores laten na de opening van de nieuwe stadsbrug en fietsstallingsmogelijkheden, een sterke verbetering zien. Het bezoekaandeel uit de regio neemt toe in 2014. De mensen komen gemiddeld wat minder vaak, maar verblijven gemiddeld wel langer in de binnenstad en doen meer grotere uitgaven.

	2012	2014	trend v/a 1996
Nijmeegse binnenstad	7,4	7,5	
cultureel aanbod	7,3	7,3	
horeca-aanbod	7,6	7,7	
varieteit winkels	7,1	7,2	
kwaliteit winkels	7,4	7,4	
evenementenaanbod	7,3	7,3	

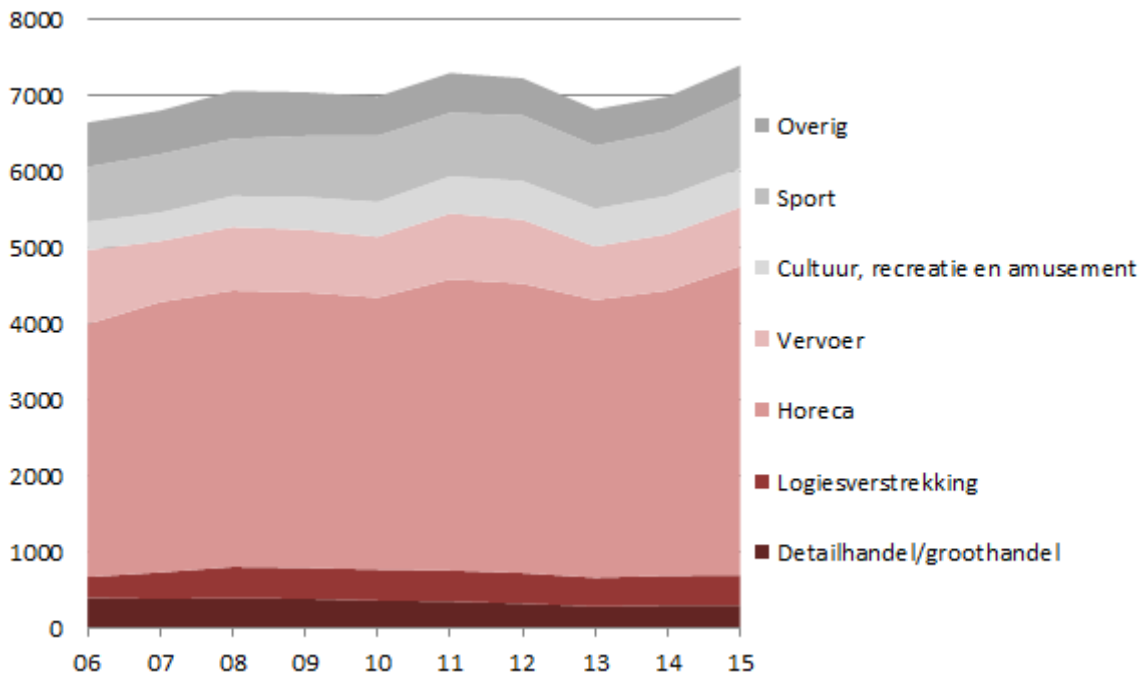
Figuur 3: Waarderingen van passanten in de Nijmeegse binnenstad. Bron: Stadscentrummonitor 2014-2015, O&S 2015

In de binnenstad verandert veel en dat is niets nieuws. Als we terugkijken zien we winkelvloeroppervlak ongeveer verdubbelen in de laatste 50 jaar. De laatste 20 jaar is het grootschalige aanbod in woninginrichting vrijwel verdwenen, ten gunste van beter renderende winkel- en horecameters en woningen. Recenter staat de leegstand staat in de belangstelling: we zien daarin een verdubbeling tussen 2005 en 2015. In januari 2016 zien we wel weer een lichte afname, van 10,6% naar 8,8% zuivere detailhandelsleegstand. Deze cijfers fluctueren echter regelmatig.

De binnenstad kent schijnbaar tegengestelde ontwikkelingen en uitgangspunten voor de toekomst. Tegenover leegstand aan de rand staat groeiend aanbod in de kern, het consumentenvertrouwen piekt, maar de winkelketens wankelen. Internet is een bedreiging maar toch worden de Nijmeegse binnenstad goede perspectieven toegedicht. In de PBL-publicatie Veerkrachtige Binnenstad (juni 2015) heeft de binnenstad Nijmegen het profiel van een “solide en regionaal voorzienende binnenstad”, in dezelfde categorie als de steden Arnhem, Den Bosch, Amersfoort, Breda en Groningen. Ook de Vitaliteitsbenchmark Centrumgebieden van Goudappel-Coffeng (maart 2015) plaats de Nijmeegse binnenstad in de groep vitale centrumgebieden.

Toerisme

Toerisme en recreatie zijn voor Nijmegen belangrijk. Er werken - afhankelijk van de gekozen definitie- naar schatting 6.000-7.400 mensen in deze activiteiten in Nijmegen. Daarmee is het een grote werkgever in de stad, groter dan de bouw, de overheid of het vervoer. Verreweg het grootste aandeel van de banen zit in de drank- en maaltijdverstrekking. Vooral die banen groeien de laatste paar jaar flink in aantal.

Figuur 4: Banen in toerisme en recreatie, definitie LISA. Bron: PWE-Gelderland 2015.

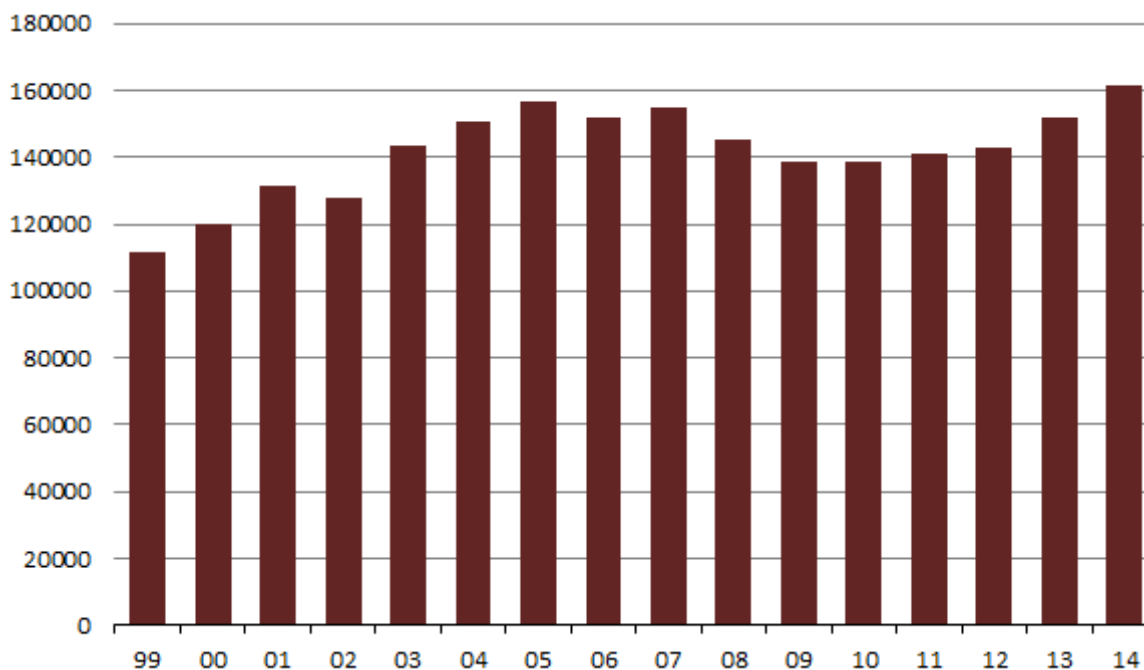
Een kwart van de Nederlanders is het afgelopen jaar één of meerdere keren in Nijmegen geweest. Zij hadden vooral alledaagse bezoekredenen, zoals een bezoek aan bekenden (32%), zakelijke bezoek (22%) of een bezoek voor vrije tijdsdoeleinden als winkelen (31%) of eten buiten de deur (21%). Bezoekers met een bepaalde bezoekreden (bijvoorbeeld winkelen), zijn doorgaans positief over wat Nijmegen op dat vlak te bieden heeft (bijvoorbeeld het winkelaanbod). Zo is 94% van de bezoekers die de stad bezoekt om de geschiedenis te ervaren, positief over wat Nijmegen op dat vlak te bieden heeft. Voor (bijna) alle terreinen geldt dat 80 à 90% van de gebruikers (zeer) positief is over het Nijmeegs aanbod.

Ruim de helft van de Nederlanders heeft de stad nooit of lang geleden bezocht maar zou dit (misschien) wel willen. Gekeken naar de redenen waarom zij Nijmegen zouden willen bezoeken, vallen activiteiten met een toeristisch karakter op; het bekijken van de binnenstad (54%), het ervaren van de geschiedenis (30%), wandelen en fietsen (27%) en museumbezoek (19%). Het ervaren van de geschiedenis is nog belangrijker voor mensen die graag een weekend in Nijmegen willen doorbrengen. Het imago van Nijmegen als historische stad, komt hiermee duidelijk terug in de bezoeksensen die mensen hebben. Hoewel men bij Nijmegen al snel aan de Vierdaagse denkt (Figuur 5), speelt dit evenement als motivatie om Nijmegen een keer te bezoeken een bescheiden rol (genoemd door 10% van de mogelijke bezoekers).

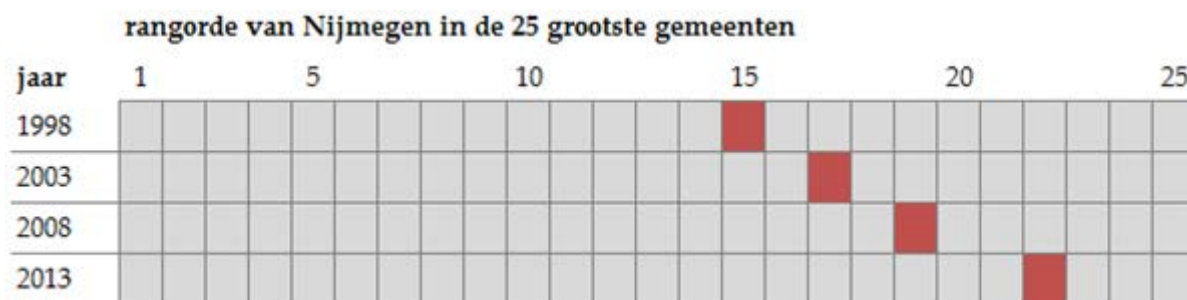
Figuur 5: Beelden die Nederlanders bij Nijmegen hebben; hoe groter een beeld, hoe vaker dit beeld is genoemd. Bron: Het imago van Nijmegen; voormeting 2015, O&S 2015

In de hotelovernachtingen in Nijmegen is deze interesse goed terug te vinden. Na een terugval in de recessiejaren, trekt de groei weer aan. In 2014 telt de stad 44% meer hotelovernachtingen dan in 1999.

Figuur 6: Hotelovernachtingen Nijmegen 1999-2014. Bron: registratie toeristenbelasting Bureau Gemeentebelastingen.

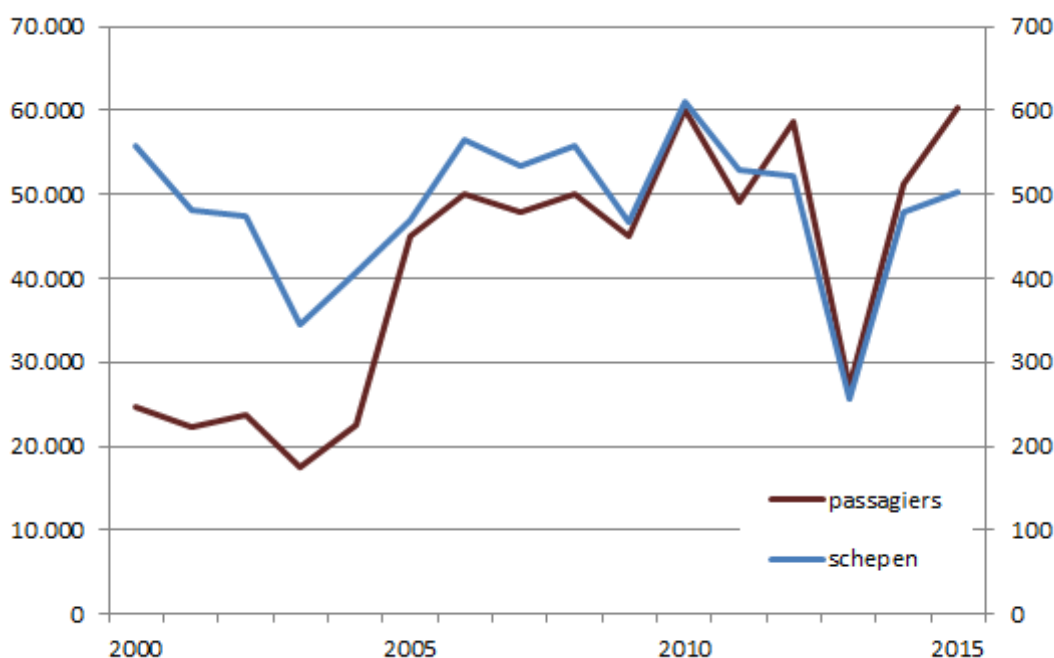
Lange tijd bleef de hotelcapaciteit flink achter bij deze groei in hotelovernachtingen. Gerelateerd aan het bevolkingsaantal van de steden, zakte Nijmegen gestaag van de 15^e plaats in 1998 naar de 22^e plaats in 2013 van de 25 grootste gemeenten in aanbod per hoofd van de bevolking.

Figuur 7: Hotelcapaciteit Nijmegen per hoofd van de bevolking, positie in de 25 grootste gemeenten, 1998-2013. Bron: bedrijfshap horeca.

Naast de grote hotels hebben zich in de loop van de jaren echter een flink aantal kleinere hotels, bed & breakfasts en aanbieders van gastenkamers op de markt begeven. Mensen die Nijmegen willen bezoeken kunnen inmiddels op tientallen adressen terecht, van eenvoudig tot luxueus. Binnen het vestigingenregister stijgt het aantal aanbieders van 12 naar 27. Op boekingssites worden rond de 50 opties in Nijmegen gepresenteerd.

Ook wordt de capaciteit in de formelere grote hotels inmiddels flink uitgebreid. In de loop van 2016 opent in Lent het van der Valk-hotel. Daarnaast zijn er meerdere plannen voor toevoeging van capaciteit (Opus-gebouw, Bastion Hotel). De verwachting is dan ook dat de capaciteit zich aanpast aan de toeristische appreciatie van de stad en het stijgende bezoek aan Nijmegen.

Figuur 8: Bezoekende cruiseschepen en -passagiers. Bron: Havendienst Nijmegen.

De cruisevaart heeft in 2013 te lijden gehad onder de beperkte afmeermogelijkheden door de werkzaamheden aan de damwand van de Waalkade. Daardoor halveerden de gangbare cijfers over bezoekende schepen en passagiers. In 2015 zien we dat het bezoek in 2015 (ruim 60.000 passagiers) weer in lijn ligt met de goede jaren vóór de damwandreconstructie. Voor 2016 wordt een lichte doorgroei verwacht.

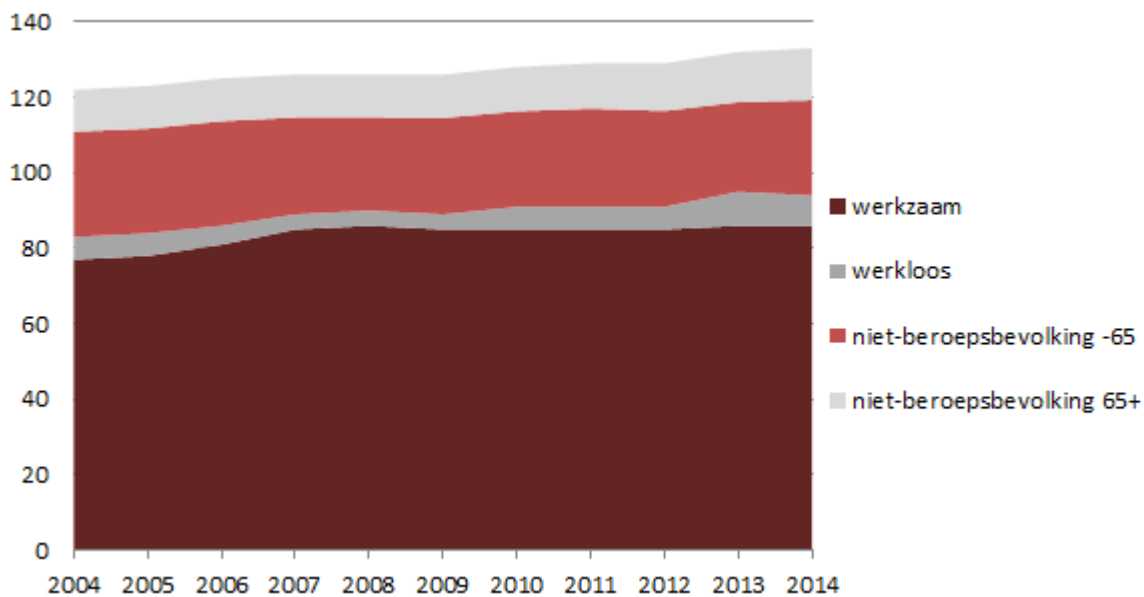
Beroepsbevolking en werkloosheid

Onder de 94.000 zielen tellende Nijmeegse beroepsbevolking zijn er heel veel mensen met een hoog opleidingsniveau. Juist de laagopgeleiden hebben het moeilijk op de arbeidsmarkt.

Ongeveer 94.000 mensen in de beroepsbevolking

Tussen 2004 en 2014 is de beroepsbevolking in Nijmegen, het aantal mensen tussen 15 en 75 dat werkt of wil werken, met ongeveer 10.000 gestegen, tot 94.000 personen.

Dat betekent dat ongeveer 2/3 van de bevolking tussen 15 en 75 “actief” is op de arbeidsmarkt. Onder degenen die buiten de beroepsbevolking vallen nemen de 65 tot 74-jarigen een belangrijk aandeel in: veel van hen hebben niet meer de bedoeling of wens te werken. 65-minners die niet tot de beroepsbevolking horen zijn bv mensen die fulltime een opleiding volgen, arbeidsongeschikt zijn of huisman/vrouw zijn.

Figuur 9: Beroepsbevolking in Nijmegen. Bron: CBS.

Verreweg het grootste deel van de beroepsbevolking is ook aan het werk: zo'n 86.000 mensen. Ook deze groep is in 10 jaar tijd flink gegroeid, met ongeveer 8000. Maar niet iedereen die wil werken heeft ook werkelijk werk, een kleine 9% van de beroepsbevolking, ongeveer 8000 mensen, is werkloos. Deze groep is de afgelopen 10 jaar, met daarin een flinke economische crisis, relatief sterk gestegen. In 2004 waren er zo'n 3000 werklozen minder in Nijmegen.

De Nijmeegse beroepsbevolking is wat jonger dan gemiddeld in Nederland, maar het opvallendste kenmerk is het hoge opleidingsniveau: in Nijmegen is de helft van de beroepsbevolking hoog opgeleid (HBO of WO) terwijl voor Nederland als geheel dat een derde is.

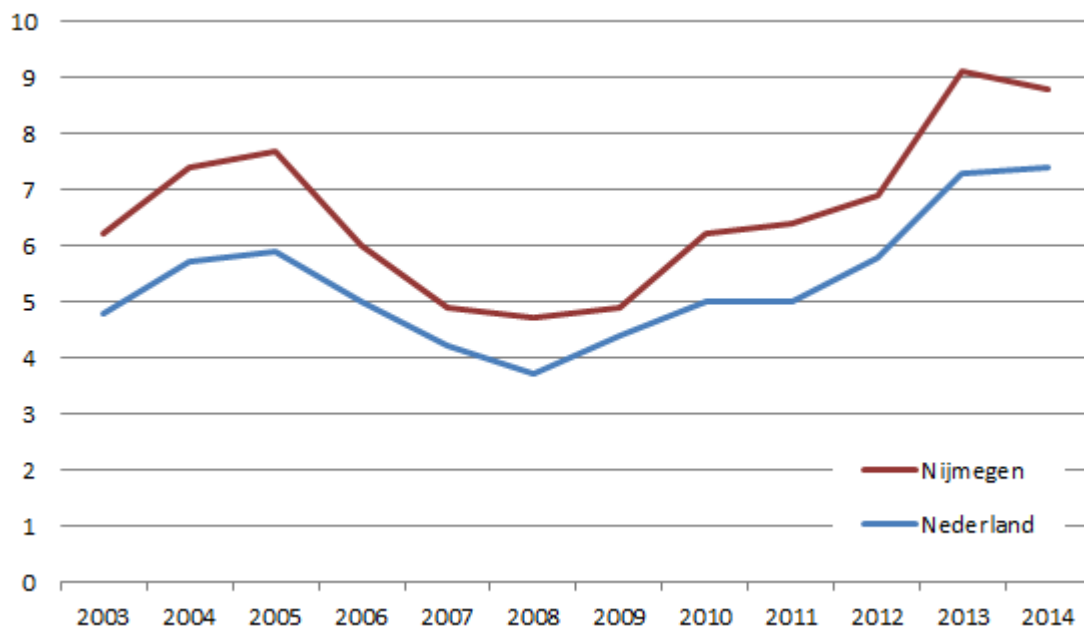
Deels is dit te verklaren door de opleidingsfunctie die Nijmegen heeft: veel mensen ronden hier een hogere opleiding af. Ook in de andere kennissteden zie je dat het aandeel jongeren en hoger opgeleiden binnen de beroepsbevolking bovengemiddeld is. Maar zelfs in vergelijking tot die steden steekt het Nijmeegse aandeel hoog opgeleiden positief af.

	Nijmegen	kennissteden	Nederland
15-24	20%	19%	16%
25-44	45%	46%	42%
45-74	35%	35%	42%
laag	15%	19%	23%
midden	34%	39%	43%
hoog	51%	43%	34%

Figuur 10: Beroepsbevolking naar leeftijd en opleidingsniveau. Bron: CBS.

Werkloosheidscijfers verbeteren

Het werkloosheidspercentage wordt bepaald door het aantal mensen op zoek naar werk te delen door de totale beroepsbevolking. Voor beide groepen, werkzoekenden en beroepsbevolking, bestaat geen goede registratie en wordt de omvang door het CBS in een enquête bepaald. Kenmerk van deze werkwijze is dat in de uitkomsten rekening gehouden moet worden met marges rond de cijfers. Zeker naarmate je gegevens op lagere geografische niveaus (bv per gemeente) presenteert worden de onzekerheden groter en zijn uitsplitsingen, zoals naar leeftijd of opleiding, steeds minder verantwoord.

Figuur 11: Werkloosheidspercentage Nijmegen en Nederland. Bron: CBS.

De ontwikkeling van het (door het CBS geschatte) werkloosheidspercentage in Nijmegen en Nederland vertoont grote overeenkomsten: een forse daling in de jaren 2005-2008, gevolgd door een, door de crisis veroorzaakte, stijging in de jaren 2009-2013. In 2014 sloeg deze negatieve trend om en daalde het werkloosheidspercentage. Voor Nederland heeft het CBS inmiddels werkloosheidscijfers tot en met het derde kwartaal van 2015 gepubliceerd en in die tijd blijft het werkloosheidspercentage dalen. Voor Nijmegen zijn er nog geen actuelere cijfers.

In de periode 2003-2014 ligt het werkloosheidspercentage in Nijmegen steeds 1 tot 2% boven het landelijk gemiddelde. Dit is ook in de meeste andere (kennis)steden het geval.

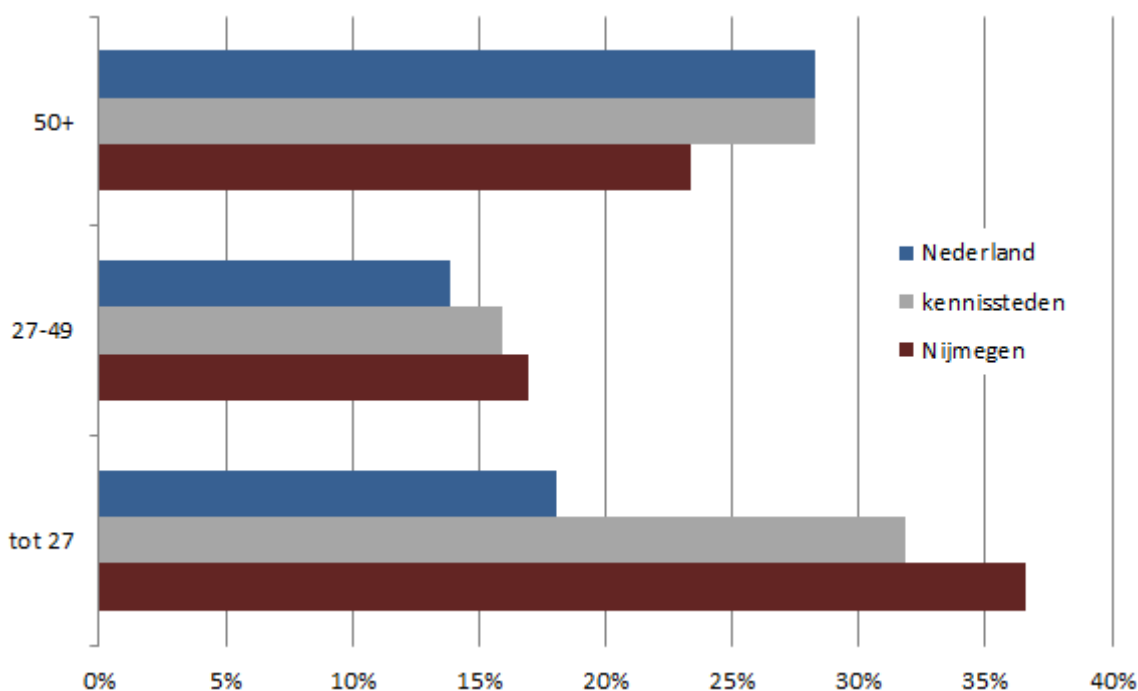
UWV-cijfers voor vergelijking tussen steden

Naast de CBS-cijfers over het werkloosheidspercentage publiceert ook het UWV cijfers: het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW-ers). In deze administratie zijn alle mensen opgenomen die zich, omdat zij een uitkeringen en/of begeleiding willen, hebben gemeld bij het UWV. Niet al deze mensen zijn werkloos volgens de CBS-definitie (niet iedereen is namelijk actief of zoek naar werk of in staat per direct een baan aan te nemen) waardoor het UWV cijfer hoger is dan het CBS. Eind 2015 waren er ongeveer 600.000 werklozen volgens het CBS-cijfer en 1.000.000 ingeschreven niet-werkenden werkzoekenden bij het UWV.

De ontwikkeling van het UWV-cijfer wordt, behalve door economische ontwikkelingen, ook beïnvloed door administratieve beslissingen en regels. Daardoor zijn de NWW-cijfers minder geschikt om ontwikkelingen door de tijd in beeld te brengen. Omdat deze gegevens wel heel gedetailleerd zijn (woonplaats, leeftijd, opleidingsniveau) kunnen ze wel gebruikt worden voor indicatieve vergelijkingen tussen steden.

Opleidingsniveau is een belangrijke indicator voor kansen op de arbeidsmarkt. Zoals in de figuur te zien is werkloosheid onder mensen met een lage opleiding (d.w.z. zonder startkwalificatie) vele malen hoger dan bij mensen met een hoge opleiding. In Nijmegen is van de hoogopgeleide beroepsbevolking 7% ingeschreven bij het UWV, van de laagopgeleiden meer dan 40%.

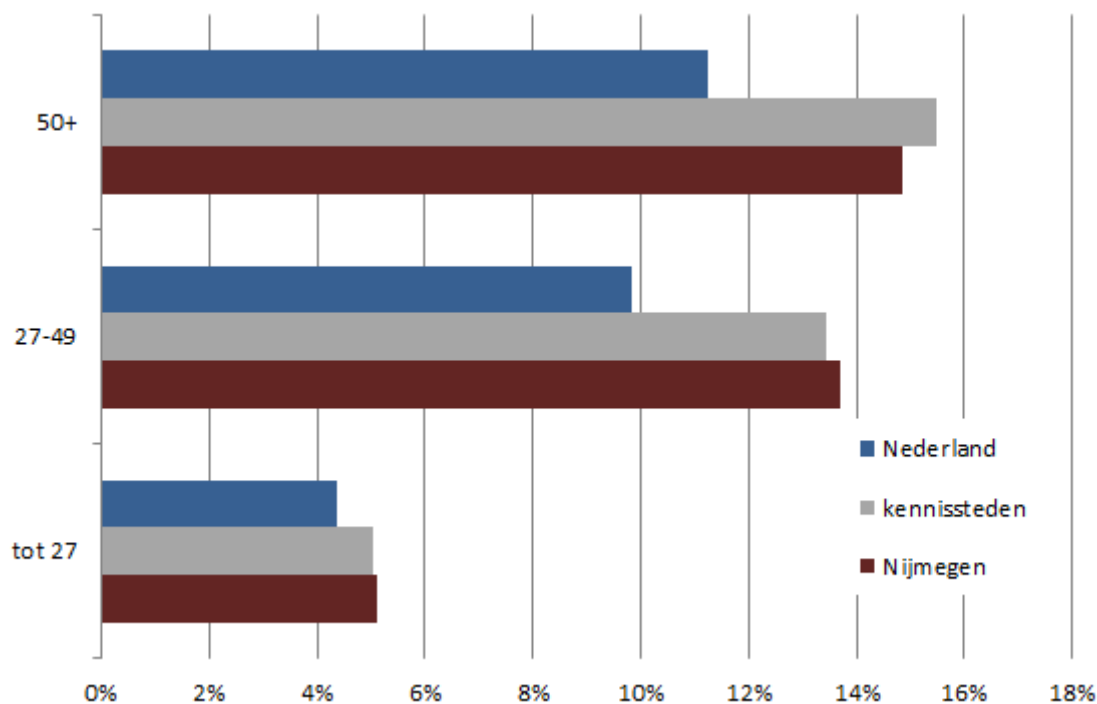
In vergelijking tot de situatie in Nederland hebben in Nijmegen vooral de laagopgeleiden erg slechte kansen op de arbeidsmarkt. In heel Nederland staan laagopgeleiden 2 tot 3 maal zo vaak ingeschreven bij het UWV als middelbaar of hoger opgeleiden. In Nijmegen 3 tot 5 keer zo vaak. Ook in andere kennissteden is dit patroon te zien, maar iets minder extreem dan in Nijmegen.

Figuur 12: Aantal ingeschreven NWW-ers naar opleidingsniveau als % van beroepsbevolking, december 2015. Bron: UWV en CBS.

Ook naar leeftijd gezien zijn er grote verschillen in de mate waarin mensen ingeschreven zijn bij het UWV:

- Van alle 50+-ers die in Nijmegen wonen staat ongeveer 15% ingeschreven bij het UWV, van de jongeren tot 27 5%
- In Nijmegen en de andere kennissteden is de leeftijdsklassen 27-49 en 50+ het aandeel ingeschreven een stuk hoger dan gemiddeld in Nederland
- Voor de leeftijdsklasse tot 27 jaar is dat verschil veel kleiner. Toch is dit cijfer niet gunstig te noemen. Door de bevolkingssamenstelling in de kennissteden (veel studenten) zou je immers juist een duidelijk lager dan gemiddeld inschrijvingscijfer verwachten.

Figuur 13: Aantal ingeschreven NWW-ers naar leeftijd als % totale bevolking, december 2015. Bron: UWV en CBS.

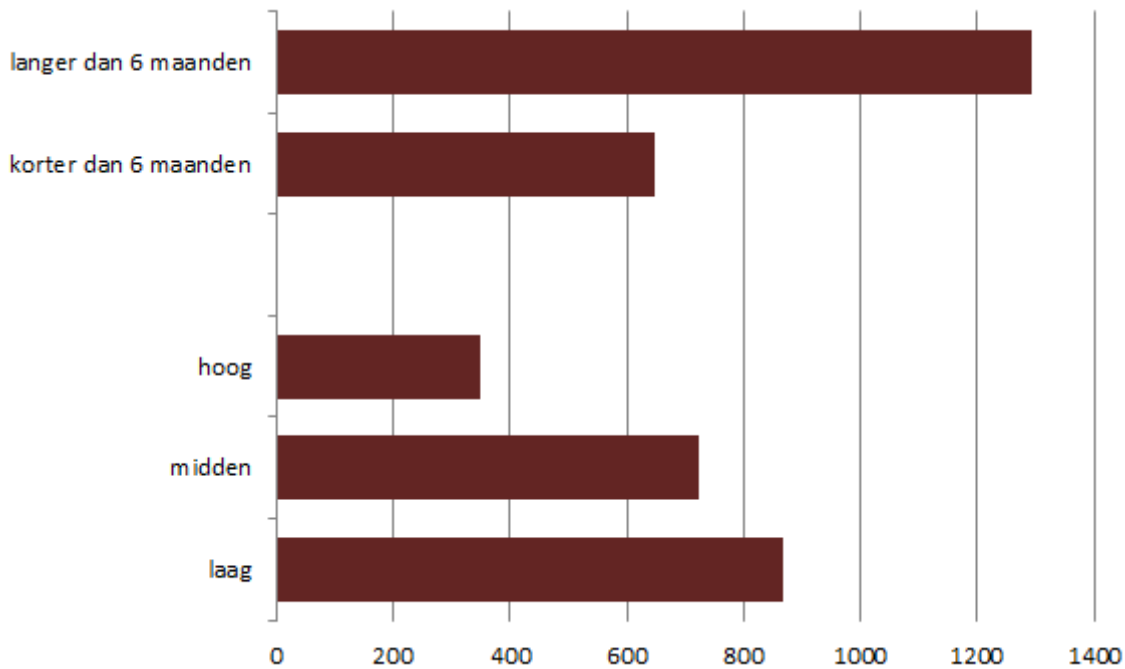
Jeugdwerkloosheid

De positie van jongeren op de arbeidsmarkt is zeer gevoelig voor conjuncturele schommelingen. Zij staan aan het begin van hun carrière en moeten vaak nog een baan vinden. In tijden waarin het economisch minder goed gaat komen zij als eerste in problemen. Landelijk zie je dan ook dat het cijfer voor jeugdwerkloosheid ruim boven het algemene werkloosheidscijfer ligt (13% voor de 15-25 jarigen tegenover 7% gemiddeld, CBS eind 2014).

Ook in Nijmegen is de werkloosheid onder jongeren hoger dan in de oudere leeftijdscategorieën. Het is echter lastig aan te geven of de situatie van jongeren in Nijmegen slechter of beter is dan in Nederland totaal, verschillende indicaties spreken elkaar tegen:

- de CBS-enquête beroepsbevolking geeft een relatief gunstig cijfer voor jeugdwerkloosheid: 11% van de beroepsbevolking tussen 15 en 24 is werkloos, bij een landelijk gemiddelde van 13% (eind 2014)
- het aantal ingeschreven jonge UWV-ers is juist bovengemiddeld: in Nijmegen is 5,1% van de 15-26 jarige bevolking ingeschreven, tegenover 4,4% landelijk (eind 2015). In absolute aantallen betreft het 1900 jongeren.

Kijkend naar de kenmerken van de jonge ingeschreven werkzoekenden dan komt daar geen hoopvol beeld uit: bijna de helft van hen heeft geen startkwalificatie, 2/3 staat al langer dan een half jaar ingeschreven.

Figuur 14: Ingeschreven NWW-ers tot 27 jaar, naar inschrijvingsduur en opleidingsniveau, december 2015. Bron: UWV.

De afgelopen 2 jaar is het aantal jonge NWW-ers nog flink toegenomen, vooral bij de laag- en middelbaaropgeleiden.

Recente werkgelegenheidsontwikkeling

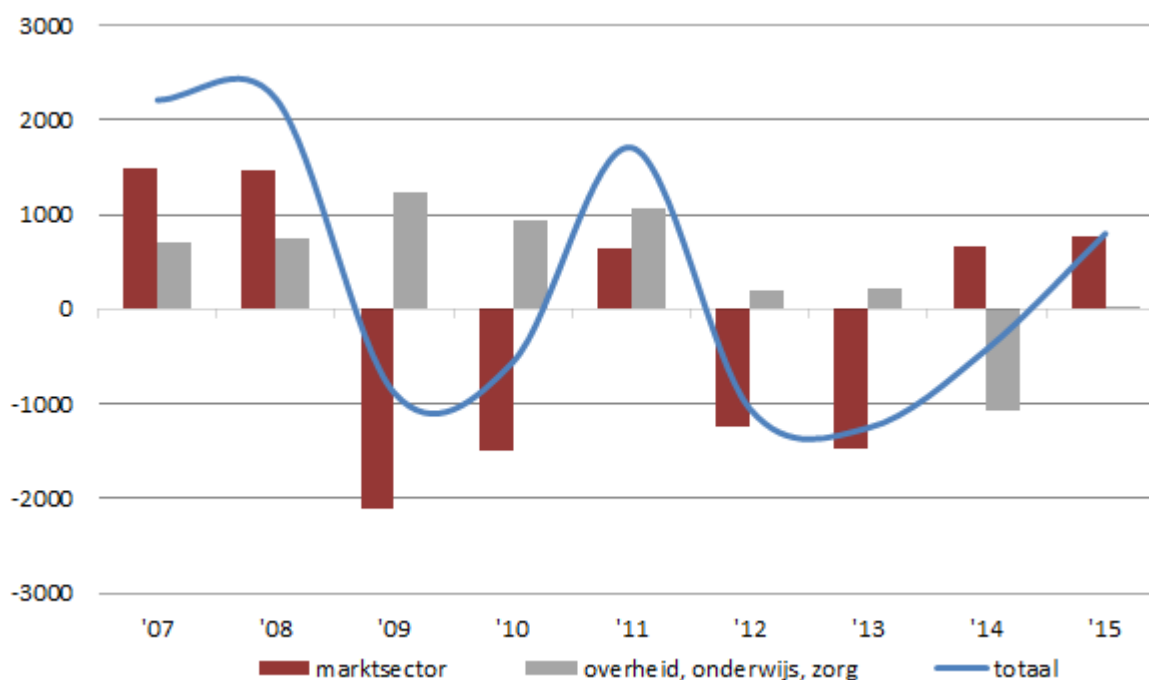
In 2015 is er weer een toename van de totale hoeveelheid banen na een lange zwakke periode. Het aantal ZZP-ers is de afgelopen tien jaar sterk gegroeid. Dit bood enig tegenwicht tegen de daling van het aantal werknemersbanen tijdens de “tweede dip”.

Langzaam herstel na de tweede dip

In de slechte jaren 2008-2009 heeft het grote aandeel werkgelegenheid in het zorg-onderwijscluster gezorgd voor enig tegenwicht tegen het grote banenverlies in de marktsector (-3.600). Niettemin verloor de stad in die periode bijna 1.500 banen. Na april 2010 trekt de banengroei weer flink aan: met 1.700 banen erbij wordt dat één van de betere jaren in deze eeuw. Na 2011 valt dat herstel echter weer terug naar een flinke krimp (-2.700 banen van 2011-2014). Opvallend is dat de marktsector eerder herstelt dan de groep overheid, onderwijs en gezondheidszorg. Deze laatste sector is niet meer de vanzelfsprekende trekker van weleer: in 2014 zagen we voor het eerst een krimp in de gezondheidszorg. Dat herstelt weer in 2015. In dat jaar zien we echter weer een krimp in de overheidssector, waardoor per saldo buiten de marktsector weinig groei optreedt. Over het geheel zien we een korte felle eerste dip tijdens de Grote Recessie met een snel herstel. De tweede dip was eigenlijk net zo diep wat betreft het banenverlies, maar met een traag herstel. Inmiddels zijn we in 2015 weer aan het groeien in werkgelegenheid. Er kwamen 800 banen bij. Met deze 0,8% groei doen we het wat beter dan Gelderland als geheel (+0,1%) en de andere drie Gelderse 100.000+ gemeenten.

Een positieve bijdrage aan de groei leveren de ZZP-ers. De groep vestigingen met één werkzame persoon is in de afgelopen tien jaar meer dan verdubbeld tot ruim 9.000, waarschijnlijk deels ook door registratie-effecten (uitbreiding inschrijvingsplicht handelsregister in 2010).

Zonder deze groei van zelfstandigen, zien we in de banen van werknemers (CBS) een veel bescheidener ontwikkeling dan in het totaal aantal banen volgens LISA-PWE (inclusief ZZP-ers). In de werknemersbanen zien we dat Nijmegen (net als Arnhem) het vooral in de tweede dip van de recessie (2011-2014) slechter hebben gedaan dan Nederland als geheel en de overige kennissteden. Mét de ZZP-ers zien we een aanzienlijk vlakkere banenontwikkeling in de tijd, en na 2014 een omslag naar groei.

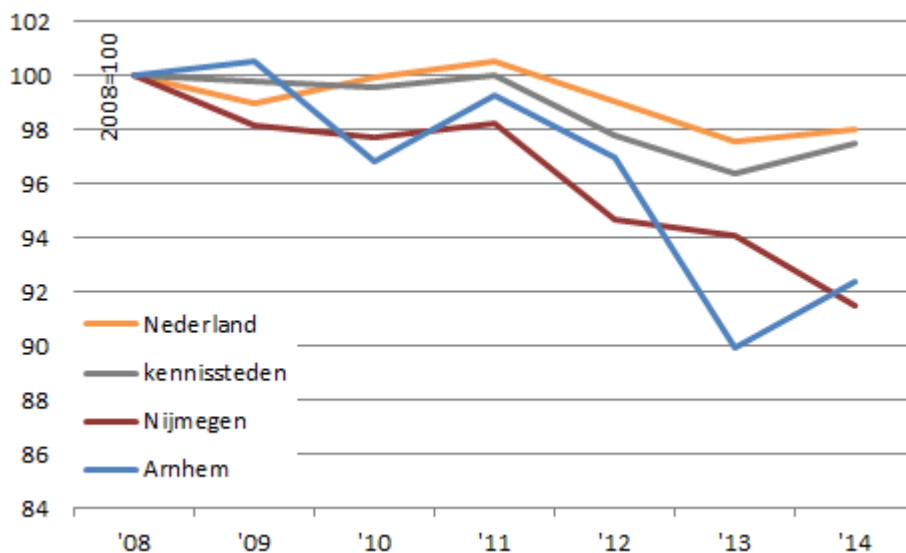
Figuur 15: Banenontwikkeling Nijmegen jaar-op-jaar, totaal en verdeeld naar marktsector en gepremieerde en gesubsidieerde sector (overheid, onderwijs, zorg); 2006-2015.

Bron: PWE-Gelderland 2015.

	2011	2012	2013	2014	2015
landbouw	220	230	260	250	240
industrie/nuts	11160	10160	9820	9750	9410
bouw	3420	3220	2910	2640	2750
groothandel	3830	3730	3680	3580	3740
vervoer	5670	5730	5520	5920	6020
detailhandel	9080	8960	8870	9360	9520
horeca	4440	4400	4210	4340	4670
zak. & fin. dv	12850	13000	12800	12860	12970
overheid	4870	4790	4700	4740	4040
onderwijs	12240	12000	12100	12360	12810
gez. zorg	28510	29020	29220	27850	28130
ov. diensten	3700	3700	3590	3620	3770
totaal	99980	98930	97680	97260	98060

Figuur 16: Banenontwikkeling Nijmegen naar sector 2011-2015. Bron: PWE-Gelderland 2015.

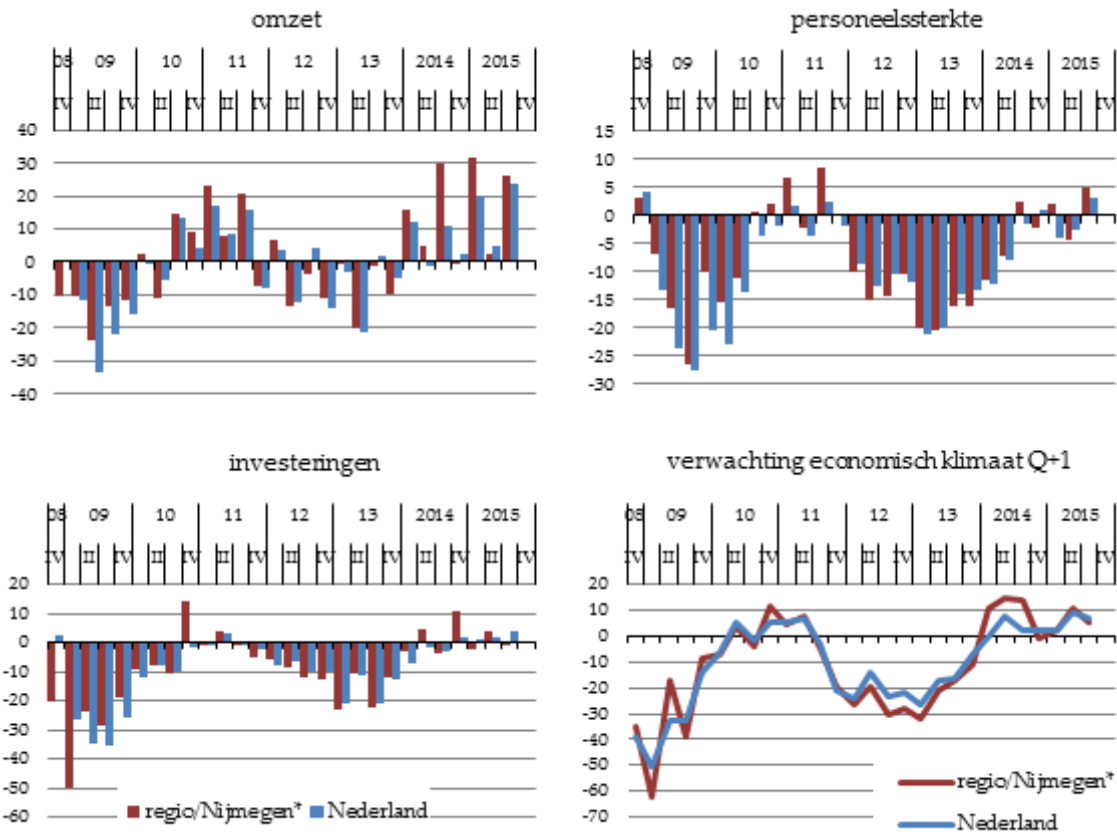
Figuur 17: Werknemersbanen (exclusief ZZP-ers) Nijmegen en Arnhem t.o.v. de kennissteden en Nederland, index 2008=100. Bron: CBS, 2015.

Mod Bedrijfsontwikkeling marktsector

De gevolgen van de recessie zijn het grootst in de conjunctuurgevoelige Nijmeegse marktsector, vooral tijdens de tweede dip na 2011. Na 2013 is het vertrouwensherstel opmerkelijk sterk. Het aantal ondernemingen in Nijmegen is in 10 jaar verdubbeld, maar in 2015 is er voor het eerst een daling van het aantal startende ondernemingen.

Sterk vertrouwensherstel in de regionale marktsector na zware dubbele dip

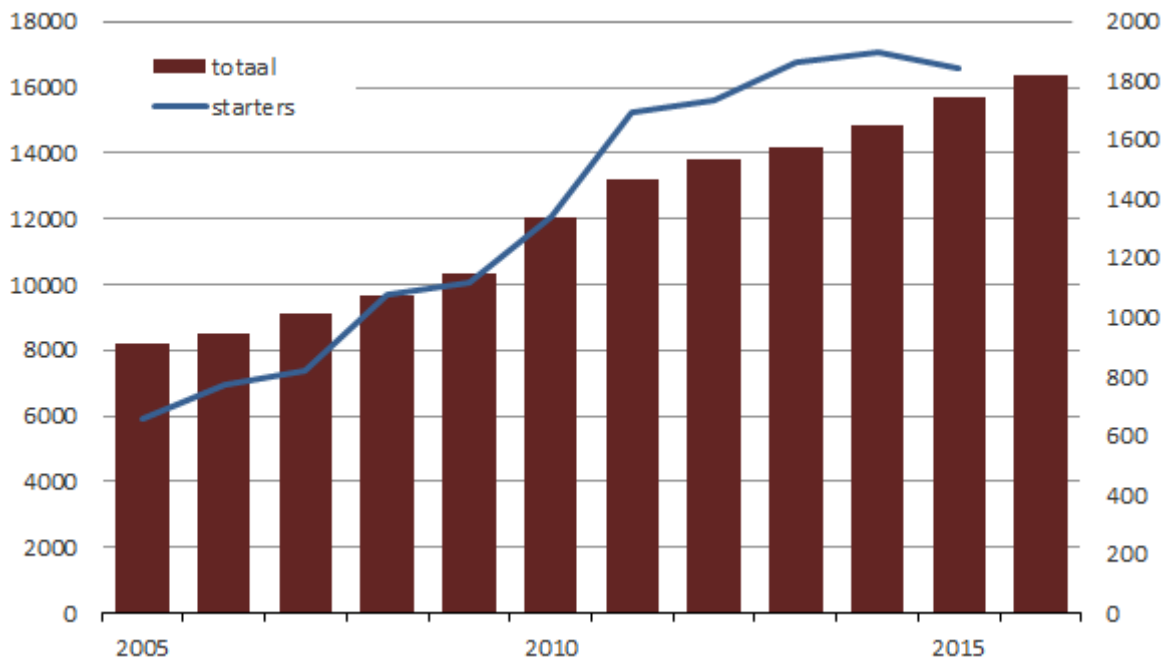
Door de grote non-profitsector is de Nijmeegse stadseconomie als geheel relatief weinig conjunctuurgevoelig. Binnen de profitsector is dat beeld net andersom: indicatoren als omzet- en exportprestatie van de marktsector in deze stad en regio laten traditioneel juist grotere schommelingen zien dan in Nederland als geheel. Regionaal (tot 2014 gebied Kamer van Koophandel, daarna stadsgewest Nijmegen) zien we in de conjunctuur-enquête Nederland (COEN) dat de recessie er flink inhakt na het derde kwartaal 2008. Regionaal zijn de effecten grosso modo in de eerste dip (2009-half 2010) wat kleiner dan landelijk, maar niettemin indrukwekkend. Het omzetherstel is regionaal van half 2010 tot half 2011 ook wat gunstiger. Bij de tweede dip (m.n. 2012 en 2013) zien we dat de uitslagen in deze regio over het algemeen ongunstiger zijn dan landelijk. Het vertrouwen zakt dieper weg dan landelijk en de investeringen vallen verder terug. Na 2013 volgt ook weer een sterker herstel: omzetgroei en toekomstverwachtingen stijgen regionaal harder dan landelijk. Investerings- en de personeelssterkte laten hier en elders nog een bescheidener groei zien, maar de tweede dip is wel duidelijk achter de rug.

Figuur 18: Uitkomsten Conjunctuurenquête Nederland (COEN) regionaal en Nederland (regionaal is tot 2014 voor Kamergebied Centraal Gelderland, vanaf 2014 Stadsgewest Nijmegen). Bron: CBS.

Grote groei ondernemerschap

Het aantal Nijmeegse ingeschrevenen in het Handelsregister is de afgelopen jaren enorm gestegen en ligt begin 2016 inmiddels om en nabij de 16.500. Dat is het dubbele van de 8.000 in 2005. Daarbij speelt sterk mee dat in 2010 de inschrijvingsplicht is uitgebreid (o.m. vrije beroepen, non-profitdiensten). In dat jaar is de groei dan ook zeer sterk. Toch zien we ook in de overige jaren (ook na 2010) dat de groei van het ondernemerschap onder de Nijmeegse bevolking fors is. Wel is de vrijwel continue groei van het aantal startende ondernemingen in 2015 er voor het eerst uit.

Figuur 1: Nijmeegse ingeschrevenen in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel (exclusief zakelijk beheer) en startende ondernemingen. Bron: Kamer van Koophandel.

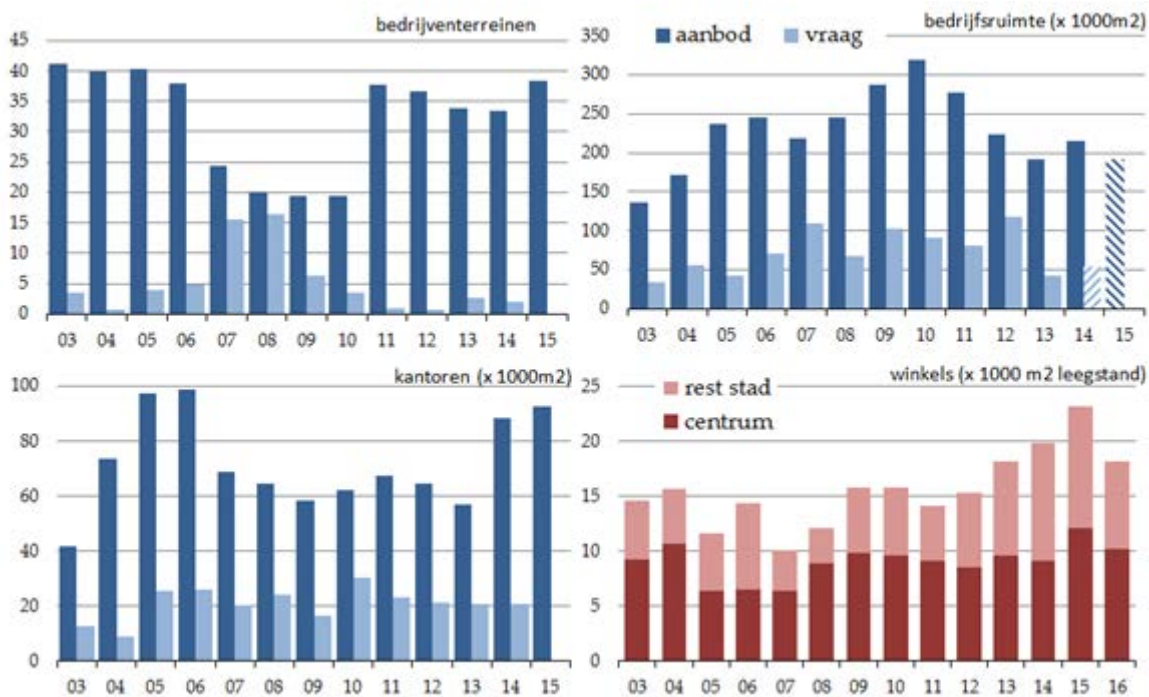
Ruimte voor bedrijven

De markten voor bedrijfsmatig onroerend goed zijn over het algemeen zeer ruim. Bedrijfsruimtemarkt normaliseert wel enigszins, maar de bedrijventerreinenmarkt laat nog steeds erg weinig vraag zien. Binnen de kantorenmarkt is de vraag weliswaar constant en op een redelijk niveau, maar het aanbod neemt de laatste twee jaar weer flink toe. Er is wel een trend tot transformatie van oudere kantoren op goede locaties. Dat biedt ook kansen voor Nijmegen. De leegstand van vierkante meters winkelruimte neemt tot 2015 nog steeds toe, zowel in het stadscentrum als daarbuiten. In januari 2016 matigt de winkelleegstand ten opzichte van een jaar eerder. In het stadscentrum gaan we van 10,6% naar 8,8% zuivere detailhandelsleegstand.

Faseverschillen per deelmarkt

De Nijmeegse bedrijfsruimte en kantorenmarkt zijn na 2001 behoorlijk uit balans geraakt. Waar eerst sprake was van (te) krappe situaties (in de kantorenmarkt bijvoorbeeld minder dan 1,5 maal de normale jaarvraag als aanbod), slaat het beeld compleet om naar zeer ruime markten rond 2005. Daarna wordt er weinig kantoor nieuwbouw toegevoegd. Bij een bescheiden vraag normaliseert de kantorenmarkt naar een aanbod dat rond drie maal de gemiddelde vraag is. In 2014 en 2015 neemt het aanbod weer toe bij een ongeveer stabiele vraag. Wel is de verwachting dat een deel van dit aanbod wordt omgezet naar andere functies (bijvoorbeeld wonen, sloop en studentenhuysvesting).

Bij bedrijfsruimten verruimt de markt zeer sterk rond 2006 tot zes maal de gangbare markt vraag. Daarna normaliseert het aanbod enigszins. Tussen 2008 en 2010 piekt het aanbod weer bij een vrij stabiele vraag. Het aanbod is dan vier maal zo groot als de gemiddelde vraag in de vijf jaar daarvoor. Door goede opnamecijfers, m.n. in 2012, maar mogelijk ook door sloop, normaliseert de markt na 2010 tot een aanbodniveau van twee à drie maal de gemiddelde afzet.

Figuur 19: Ontwikkeling van vraag en aanbod naar vastgoedcategorie: bedrijventerreinenaanbod betreft terstond uitgeefbaar aanbod (gereed om een bouwvergunning te verlenen); bedrijfsruimte betreft de regio Zuidwaal, vanaf 2014 alleen Nijmegen, Beuningen en Wijchen; bedrijventerreinen, kantoren en winkels betreffen Nijmegen. Bron: De Vastgoedrapportage, Spreekende Cijfers Dynamis, IBIS, Locatus.

Mede door de concurrentie van aanbod aan bestaande bedrijfsruimten, zien we in de bedrijventerreinenmarkt tot aan 2015 nog geen vraagherstel optreden. Door het beschikbaar maken van nieuw terstond uitgeefbaar terrein in 2002/2003 en 2010/2011 treden aanbodpieken op. Daarna moet dat aanbod worden opgenomen door de markt. Dat laatste gaat in 2007 en 2008 erg hard, waardoor de markt snel verkraapt. Op dat moment viel een hoogconjunctuurperiode samen met een ruime beschikbaarheid aan vrij indeelbaar bedrijventerrein en konden enkele zeer grote uitgaven worden gerealiseerd. Na 2009 zwakt de vraag flink af en ontstaat in combinatie met het aan de markt komen van nieuw aanbod, een veel ruimere markt. Bij de zeer zwakke vraag blijft die ruime markt lang in stand. De winkelmarkt wordt gevolgd via de leegstand. Dat is niet zonder problemen, omdat winkels uitdrukken in vierkante meters een grove generalisering is (100 m² in de Broerstraat is totaal iets anders dan elders). Met deze slag om de arm, zien we dat de leegstand tussen 2007 en 2009 duidelijk op een hoger niveau is gekomen. Na 2009 neemt de leegstand geleidelijk weer wat af, zowel binnen als buiten het centrum. Na 2011 loopt de leegstand weer duidelijk op, zowel centraal als decentraal. Daarbij doet zich de leegstand vooral voor in de winkelgebieden gericht op niet-dagelijkse aankopen en veel minder in de buurt- en wijkwinkelcentra gericht op foodaankopen. Die laatste bestedingen zijn ook in de recessie doorgegroeid en de concurrentie van internet is in de foodsector veel minder sterk. Opvallend is dat het winkelcentrum Dukenburg meer leegstand kent, terwijl dat vroeger nauwelijks het geval was. Het leegstandspercentage (zuivere detailhandelsleegstand cf. Locatus) van Nijmegen als geheel ligt in januari 2016 op 7,2% tegen 7,8% gemiddeld in de kennissteden plus Den Bosch, Breda en Haarlem. In het winkelgebied Centrum-Nijmegen was de leegstand op dat moment 8,8% tegen 8,9% gemiddeld in de

binnensteden/hoofdwinkelgebieden van de vergelijkingssteden. In januari 2015 was de zuivere detailhandelsleegstand in Centrum-Nijmegen nog 10,6%.

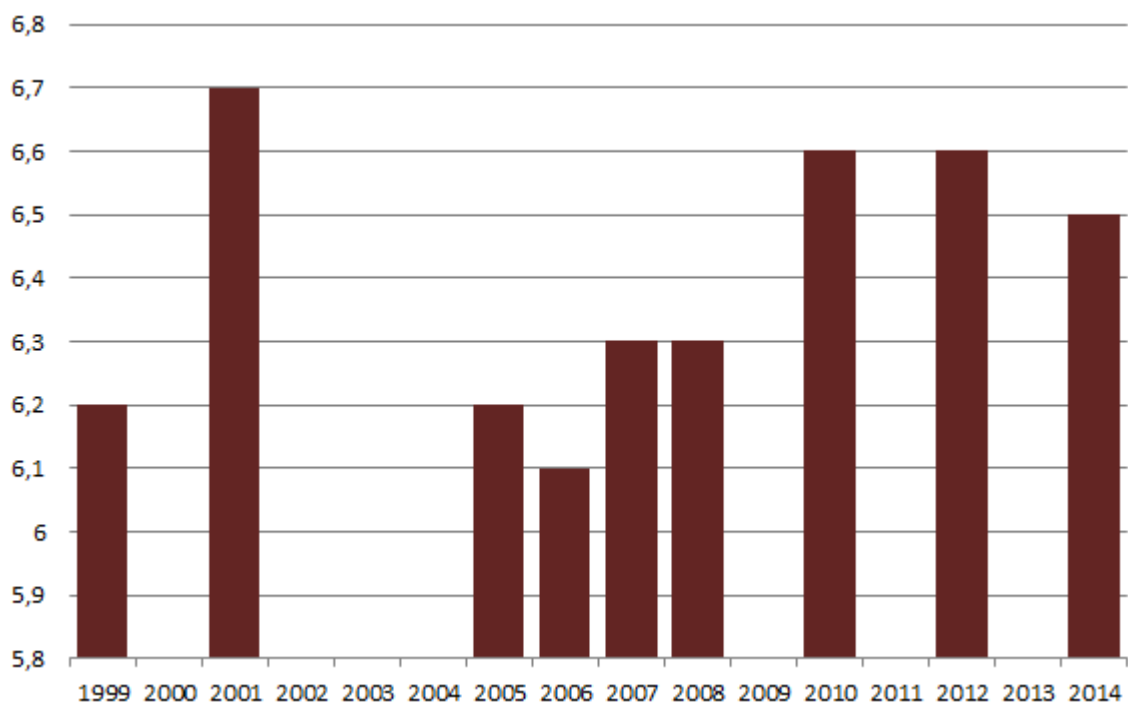
Ondernemingsklimaat

Waardering ondernemersklimaat: voldoende en flink verbeterd

Sinds 1999 is op een aantal momenten het Nijmeegse ondernemingsklimaat gewaardeerd. Nijmegen startte deze reeks met een 6,2 op een teleurstellende 27^e plaats onder de GSB-gemeenten van dat moment. Bij de tweede meting in 2001/2002 was die waardering wezenlijk gestegen tot een 6,7, plaats acht onder de G31. In 2004 was de stad weer terug bij af met een 6,2 (landelijk gemiddelde 6,5; 28^e plaats van de 32). In het voorjaar van 2006 hebben 1.100 ondernemers weer hun oordeel kunnen geven in de lokale bedrijvenpeiling. Met een 6,1 bleef ook toen de score voor het Nijmeegse ondernemingsklimaat aan de magere kant. In 2007 en 2008 herstelt de score zich tot 6,3. In 2010 en 2012 komt de waardering flink hoger uit op 6,6. Vrijwel even hoog als de gunstige score van 2001. In 2014 wordt een klein stapje terug gezet (6,5), maar vergeleken met de 6,2 van een (overigens nog beperkte) groep andere gemeenten# blijft dit een behoorlijke score.

Positieve ontwikkelingen zijn er in 2014 bij de beoordeling voor de bereikbaarheid van de stad (van 6,3 naar 6,9) en de gemeentelijke vergunningverlening en dienstverlening (van 5,8 naar 6,1). Vooral het persoonlijke contact wordt gewaardeerd. Tegelijkertijd wint de digitale communicatie aan bekendheid. Het digitale loket van de gemeente krijgt van bedrijven en instellingen een 6,5, iets hoger dan de 6,3 in 11 vergelijkingsgemeenten. De band tussen de in Nijmegen gevestigde bedrijven en instellingen en de gemeente is door de jaren heen verbeterd, maar blijft laag gewaardeerd. De rapportcijfers voor de lokale lasten in Nijmegen (5,7) en de aandacht en prioriteiten van het gemeentebestuur (5,9) liggen nog onder de 6. De vermindering van lokale lasten en regelgeving wordt gezien als belangrijkste ontwikkelpunt voor het economische beleid.

De beoordeling voor de bedrijfsomgeving is met een gemiddelde van 6,9 ruim voldoende. Vooral de bedrijfsomgeving van het werkgebied Heijendaal wordt als zeer goed gewaardeerd. Het rapportcijfer voor de eigen huisvesting is met een gemiddelde van 7,4 hoger dan dat voor de andere onderdelen van het vestigingsklimaat.

Figuur 2: Rapportcijfer Nijmeegs ondernemingsklimaat 1999-2014.

Bron: Benchmark Gemeentelijk Ondernemingsklimaat, Ecorys en Bedrijvenpeiling/Monitoren vestigingsklimaat, O&S.

Toekomstverwachtingen

Lichte werkloosheidsdaling tussen 2015 en 2020

Tot 2020 verwacht de Provinciaal Economische Verkenning van het Bureau Economisch Onderzoek van de provincie Gelderland een beroepsbevolkingsgroei van bijna 4% in Nijmegen. Het groeitempo ligt boven de landelijke verwachting van 3,4% en ruim hoger dan de provinciale groei (+2,2%).

Na een periode van krimp wordt van 2015 tot 2020 weer een banengroei van ruim 4% verwacht. De werkloosheid in Nijmegen zal hierdoor naar verwachting geleidelijk dalen van 8% in 2015 naar 7% in 2020 (-800).

Sectoraal blijven de perspectieven voor de financiële dienstverlening (banken, verzekeraars) aanhoudend sterk negatief. Maar deze sector is in Nijmegen inmiddels erg klein geworden. Ook voor de industrie blijft het beeld (licht) ongunstig. Van belang is wel op te merken dat de uitzendkrachten hier in de zakelijke diensten meetellen. De bouw maakt in 2015 een kantelpunt mee. Van zeer negatief tussen 2010 en 2015 naar zeer positief in de komende vijf jaar. Aanhoudend positief is het beeld in de horeca, informatie & communicatie en advisering & onderzoek. Onderwijs en gezondheidszorg zijn grote werkgevers met een voortgaande licht positieve trend, oplopend in de zorg en afzwakkend in het onderwijs. Overheid en zakelijke diensten/uitzendbedrijven hebben een slechte periode achter zich. De overheid zal nauwelijks groeien, maar de uitzendsector wel.

	sector	2010	2015	2020	ontw 10-15	ontw 15-20
A	landbouw	240	220	200	-8%	-9%
B,C,D,E	industrie	10430	8710	8410	-16%	-3%
F	bouw	3150	2580	2870	-18%	11%
G	handel	12380	12940	13380	5%	3%
H	Vervoer en opslag	2710	2800	2870	3%	2%
I	horeca	4110	4490	4700	9%	5%
J	Informatie en communicatie	2620	2910	3100	11%	7%
K	Financiële instellingen	1110	1060	860	-5%	-19%
L	onroerend goed	700	690	710	-1%	3%
M	adviesing en onderzoek	6440	7290	8270	13%	13%
N	zak. dnsten, uitzendbedrijven	7260	6510	6910	-10%	6%
O	overheid	4620	3740	3710	-19%	-1%
P	Onderwijs	11990	12760	13150	6%	3%
Q	Gezondheids- en welzijnszorg	27110	27880	29340	3%	5%
R	Cultuur, sport en recreatie	2220	2180	2390	-2%	10%
S	Overige dienstverlening	1200	1310	1340	9%	2%
A t/m S	Totaal	98270	98060	102220	0%	4,2%

Figuur 20: Banengroei Nijmegen realisatie 2010-2015 en verwachting 2015-2020.

Bron: PEV 2016-2020, BEO provincie Gelderland, uitzendkrachten zijn in dit geval geteld bij de uitzendbureaus.

Bronnen

- CBS
- Kamer van Koophandel
- De Vastgoedrapportage
- Spreekende Cijfers Dynamis
- IBIS
- Locatus
- PWE-Gelderland
- LISA
- Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland
- ECORYS/Totta
- Bedrijvenpeiling/Monitor Vestigingsklimaat, O&S Nijmegen